

# Calcutta: water in overvloed, maar beleid faalt

**Vergeleken met drie andere miljoenensteden in India (Mumbai, Chennai en Bangalore) zou de watervoorziening in Calcutta niet zo problematisch moeten zijn. Water in overvloed en een stad die niet zo snel groeit als de overige miljoenensteden. Wie echter denkt in Calcutta schoon drinkwater uit de kraan te krijgen, komt bedrogen uit. De schuld ligt vooral bij de communistische partij die decennialang verkeerd beleid heeft gevoerd.**

**A**an water geen gebrek in de Indiase miljoenenstad Calcutta. De rivier de Hooghly, een zijtak van de Ganges die door de stad stroomt, voert ook in tijden van droogte - zoals de paar maanden voor de moessontijd - nog water met zich mee. En in de moessontijd kan de hoeveelheid water die door de Ganges-Bhramaputradelta (waartoe ook Bangladesh behoort) geperst wordt, zo toenemen dat de gehele delta - inclusief Calcutta - blank komt te staan. Toch is schoon water schaars in de 15 miljoen inwoners tellende stad.

## Ritueel reinigen

Onder de Howrah Bridge, één van de langste cantileverbruggen ter wereld (lengte: 705 meter, en aan het eind van de dag door de hitte nog een metertje langer) zijn hindoes zich ritueel aan het reinigen in het water van de Hooghly. Het gaat gelukkig om het zuiveren van de geest. Lichamelijk reinigen is wat lastiger voor te stellen in het grauwe rivierwater dat soms half vergane kadavers met zich meevoert. Er hangt een permanente geur van rotting en fecaliën.

Onder de Engelse overheersing was Calcutta tot 1911 de hoofdstad van het Britse rijk op het Indiase subcontinent. De stad is rijk geworden van de handel in thee (afkomstig van de flanken van de Himalaya) en jute. En nog steeds bestaat de elite in Calcutta uit thee- en jutehandelaren. De Tolly Gunge Club - een club waar de leden verschillende sporten kunnen bedrijven, zoals zwemmen, paardrijden en golven - is één van de plaatsen waar de handelaren elkaar ontmoeten. Ze maken grappen over het knalgroene gras van de green dat zelfs bij de burens onmogelijk nog groener kan wezen. Terwijl de miljoenen armen elke dag weer strijd moeten voeren om aan schoon water te komen, heeft de elite een aansluiting op het waterleidingnet en hoeven ze door het gebruik van een waterpomp en een grote watertank op het dak van hun huis nooit zonder water te zitten.

Ook in de Engelse tijd bestonden al problemen met de watervoorziening in Calcutta. Het rivierwater was toen al een belangrijke waterbron, maar ook

Toegang tot schoon water is één van de acht millenniumdoelstellingen waartoe alle VN-landen in 2000 instemden. In 2015 moet het aantal mensen zonder toegang tot veilig water zijn gehalveerd ten opzichte van 1990. We zijn nu - in 2008 - halverwege en benieuwd naar de tussenstand: krijgen steeds meer mensen toegang tot betrouwbaar water of gooit de snelle bevolkingsgroei in een aantal landen roet in het eten? H<sub>2</sub>O bekeek de situatie in zes wereldsteden. De serie opent met Calcutta.

een beruchte: er werd stroomopwaarts zoveel geloosd op de rivieren dat veel waterbronnen waren verontreinigd. De Engelsen waren zeer beducht voor verontreinigd drinkwater en probeerden in de moessontijd zoveel mogelijk regenwater op te vangen en te bewaren in kruiken, tonnen en cisternes om zoveel mogelijk de rest van het jaar mee te doen. Soms lukte dat





niet en waren de Engelsen ook aangewezen op het verontreinigde grondwater.

### Hongersnoden

Toen in de jaren 60 en 70 India werd geteisterd door grote hongersnoden, ontvluchtten honderdduizenden Indiërs de miserele omstandigheden op het platteland en zochten hun heil in de grote steden, waaronder Calcutta. Deze steden groeiden ineens zo hard dat ze de explosief gestegen vraag naar water absoluut niet aan konden. Dat had in Calcutta ook te maken met het gevoerde politieke beleid. Jarenlang hebben de politieke leiders in Calcutta de waterproblematiek veronachtzaamd. Vooral de communistische partij - die al decennialang aan de macht is in Calcutta en de deelstaat West-Bengalen - heeft jarenlang een verkeerd beleid gevoerd. Zo ging het meeste overheidsgeld naar het platteland om de landbouw te stimuleren. In Calcutta werd amper nog geïnvesteerd. En dit terwijl de ruimtelijke concentratie van de bewoners in een stad alleen maar voordelig is voor voorzieningen als water: er is minder waterleiding nodig en er wordt zeer intensief gebruik gemaakt van de voorziening. Ironisch genoeg zijn het echter juist de dichtbevolkte slums in de grote derde wereldsteden die niet of nauwelijks bediend worden door het lokale waterleidingbedrijf.

### Witte plekken

In Calcutta bestaan de sloppenwijken officieel niet: deze wijken zijn als witte plekken afgebeeld op overheidskaarten. De bewoners hebben het stuk grond ooit gekraakt. Hierdoor heeft het lokale waterleidingbedrijf geen leveringsplicht aan de bewoners van deze wijken. In feite wordt de waterbehoefte van zo'n drie miljoen inwoners van Calcutta totaal genegeerd. Hoe komen slumbewoners dan aan hun water? Dat kan via gemeenschappelijke waterkranen, het zelf aftappen van oppervlaktewater of eigenhandig gegraven putten. Een andere optie is het kopen van water bij privé-watervkopers, die met een tankauto, handkar of op de fiets de sloppenwijken ingaan. Deze laatste manier is echter erg kostbaar. De watervkopers vragen voor hun water vaak 20 maal zoveel als wat de gemeente vraagt voor haar water. Zo ontstaat de vreemde situatie dat de armen in Calcutta veel meer betalen voor hun water dan de rijken. Bovendien is de kwaliteit van het leidingwater vaak beter dan het water dat de watervkopers aanbieden.

### Diarree

Ook vandaag de dag vormt de vervuiling van de waterbronnen één van de grootste problemen in de watervoorziening van Calcutta. Of het nu om oppervlaktewater gaat of putten, pompen, maar ook gemeentelijk leidingwater: jaarlijks sterven veel inwoners van Calcutta door het drinken van verontreinigd water. Het zijn niet zozeer chemische afvalstoffen, maar bacteriën in het water die de gezondheid van de gebruikers bedreigen. Ze overlijden aan op zichzelf gemakkelijk te behandelen ziektes als diarree. Het water van het gemeentelijk waterleidingbedrijf ondergaat een lichte zuivering voordat



Oproep voor steun aan de slachtoffers van een recente overstroming.

het - met veel toegevoegd chloor - het net in wordt geperst. Onderweg raakt het vaak weer verontreinigd, zo blijkt uit een onderzoek van de Federatie van ConsumentenAssociaties uit 2003. In veel waterbronnen komen sporen

van menselijke uitwerpselen voor: in 87 procent van de watertanks van woonhuizen, in 63 procent van de gemeenschappelijke buurtkranen en zelfs in 20 procent van de waterpunten in het ziekenhuis.



De oorzaak hiervan is in veel gevallen de zeer verouderde waterinfrastructuur. Deze dateert in het oude centrum van Calcutta grotendeels nog uit de koloniale tijd. Sommige gietijzeren buizen liggen er al meer dan honderd jaar. In de loop der tijd zijn scheurtjes en scheuren ontstaan in de buizen. Hierdoor sijpelt volgens schatting 30 procent van het water dat het waterleidingbedrijf in het leidingnet pompt, er weer uit. Hoewel dit zonde is van het relatief schone water, is het werkelijke probleem dat door de onderdruk in de leidingen verontreinigd water in de leidingen terechtkomt. Dit kan gebeuren, doordat de waterleiding- en rioolbuizen in één en dezelfde sleuf liggen, om kosten te besparen.

### Economisch goed

Evenals zoveel andere waterleidingbedrijven in grote derde wereldsteden kampt het waterbedrijf in Calcutta met financiële problemen. Er is amper genoeg geld om de 'tent draaiende te houden', laat staan om het net uit te breiden om te voldoen aan de vraag naar meer water. Nu heeft men in India - en andere landen - een wat dubbelzinnige houding ten opzichte van water. Aan de ene kant is water een primaire levensbehoefte voor iedereen en zou het dus gratis verspreid moeten worden. Aan de andere kant is water ook een economisch goed, dat zijn kostprijs heeft. Veel beleidsmakers gaan hier tussenin zitten en vragen wel geld voor het geleverde water, maar niet genoeg om voldoende inkomsten te hebben om een gezond bedrijf te kunnen zijn. Een vaak genoemde en ook in de praktijk gebrachte oplossing om de watervoorziening in een stad weer gezond te maken, is de privatisering ervan. Dit zou uiteindelijk moeten leiden tot een



betere kwaliteit en grotere kwantiteit van de watervoorziening.

### Sceptisch

Hoewel privatisering van de watervoorziening in veel landen al jaren normaal is, staan veel deskundigen er nog steeds sceptisch tegenover. Dat de bedrijfsvoering van veel waterleidingbedrijven een stuk beter kan betwijfelt niemand. Maar de vrees bestaat dat een privé-onderneming vooral zal inzetten op winstmaximalisatie en minder op een zo eerlijk mogelijke verdeling van het beschikbare water. Daarom wordt ervoor gepleit het goede van privatisering (efficiënter en effectiever opererend dan de gemeentewaterleiding) te combineren met een aantal sociale instrumenten die de overheid moet hanteren en in ieder geval moet controleren.

Het gaat hierbij om zaken als een eerlijker verdeling van de wateraansluitingen over alle sociale lagen van de bevolking, een progressieve prijsstelling (de rijken betalen meer voor hun water) en tegelijkertijd een prijsstelling die duidelijk maakt dat water behalve een primaire levensbehoefte voor iedereen ook een economisch goed is waarvoor betaald moet worden. Een waterleidingbedrijf moet in principe winst maken om zijn taak - water leveren aan iedereen in de stad - te kunnen uitvoeren. Het zal voor het waterleidingbedrijf in Calcutta geen gemakkelijke taak zijn, maar wel één die leidt tot een betere watervoorziening, want slechter dan nu kan het niet.

**Tekst: Peter Conradi**

**Foto's: Johannes Odé**

